

MARÍNA HRÍBOVÁ*

Vokálny systém slovenských nárečí v Srbsku¹HRÍBOVÁ, M.: Vocal System of Slovak Dialects in Serbia. *Slavica Slovaca*, 56, 2021, No 1, pp. 26-36 (Bratislava).

Relying on the monograph of J. Štolc *The Speech of Slovaks in Yugoslavia*, which has become our methodological model and the main source of the study of selected issues, we present the results of our own field research conducted during the past years in the Slovak enclave in Serbia. In this paper, we focus on the vocal system of Slovak dialects in Serbia, by analyzing the sound recordings of linguistic expressions, made by autochthonous representatives of dialects of Slovak origin. By comparing the current results of the research with the findings of this linguist, we try to reveal the changes that have occurred in the structure of the studied dialects since the time of his research, as well as to find other features confirming the previous findings.

Slovak dialects, Serbia, vocal system, vocals, dialectological research, Jozef Štolc.

Slovenské nárečia v Srbsku prešli zložitým vývinom,² ktorý bol motivovaný dlhodobým procesom interlingválnych a intralingválnych kontaktov. Nárečia prinesené zo starej vlasti boli nepochybne dobrým fundamentom pre vznik nových nárečových variantov, ktoré sa už ďalej vyvíjali pod vplyvom nového, ináč organizovaného jazykového areálu. Nové uzavreté štruktúry týchto nárečí vznikli tak pôsobením rozsiahlej konvergenie v južnoslovanskom prostredí, ako aj pôsobením divergenie vo vzťahu k nárečovým štruktúram pôvodnej vlasti. Formovanie ich dnešného stavu ovplyvnili jednak dlhodobé a intenzívne jazykové kontakty v radoch ich nositeľov prichádzajúcich na dané územie v rôznom čase z rôznych oblastí materskej krajiny, jednak jazykové kontakty s inonárodným, zhodou rozmanitých historických okolností tu žijúcim obyvateľstvom.

V systéme skúmaných nárečí možno po uplynutí viac než 270 rokov od príchodu prvých Slovákov do tejto dolnozemskej oblasti evidovať prítomnosť početných archaických prvkov prinesených z územia pôvodnej vlasti, špecifických prvkov modifikovaných procesmi miešania a nivelizácie nárečí v novom prostredí, ako aj inorečových prvkov prevzatých na tomto jazykovo pestrom území. Slovenský jazykovedec Jozef Štolc už po uskutočnení rozsiahleho nárečového výskumu vo vtedajšej Juhoslávii v roku 1947,³ resp. 1965⁴ upozornil na to, že vzhľadom na počet nových prvkov v štruktúre týchto nárečí je dojem archaickosti, ktorým pôsobia na hovoriacich zo súvislého materského teritória, len čiastočne opodstatnený. Na druhej strane im priznal ich starobylosť, ktorá sa prejavovala vo všetkých rovinách v zachovávaní pomerne nedotknutého stavu z čias odchodu nositeľov týchto slovenských nárečí na Dolnú zem.

* Mgr. Marína Hríbová, PhD., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava, e-mail: marina.hrib@savba.sk.

¹ Štúdia je súčasťou riešenia projektu VEGA 2/0002/21 Liturgický jazyk veriacich byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku.

² Pozri Hríbová, M.: Historické a kultúrne kontexty slovenských nárečí v Srbsku I. In *Slavica Slovaca*, 2017, roč. 52, č. 2, s. 133-149.

³ Štolc, J.: Slovenské nárečia v Juhoslávii. O výsledkoch nárečového výskumu slovenskej menšiny v Juhoslávii od 12. VIII. do 9. IX. 1947. In: *Kultúrny život*, 1947, roč. 2, č. 21, s. 3.

⁴ Štolc, J.: *Reč Slovákov v Juhoslávii I. Zvuková a gramatická stavba*. Bratislava: SAV, 1968, s. 231.

Je nepopierateľné, že celkový stav týchto slovenských nárečí v 21. storočí sa čoraz viac odlišuje od stavu, ktorý stihol svojím výskumom zachytiť J. Štolc. Opierajúc sa o jeho monografiu *Reč Slovákov v Juhoslávii*, ktorá sa stala naším metodologickým vzorom a základným prameňom štúdia vybranej problematiky,⁵ prinášame výsledky vlastného terénneho výskumu realizovaného počas predchádzajúcich rokov v prostredí slovenskej enklávy v Srbsku. Porovnávanie aktuálnych výsledkov bádania najmä so zisteniami tohto jazykovedca nám umožňuje odhaliť zmeny, ktoré v štruktúre skúmaných nárečí nastali od čias uskutočnenia jeho výskumu, ako aj vypátrať ďalšie znaky potvrdzujúce doterajšie zistenia.

V predmetnej štúdii sa zameriavame na prítomnosť vyššie uvedených prvkov vo foneticko-fonologickej rovine systému slovenských nárečí v Srbsku, na základe ktorej zovšeobecňovaním výsledkov nášho výskumu vytvárame pohľad na ich súčasný stav. Svoju pozornosť najprv sústreďujeme na vokálny systém skúmaných nárečí, po ktorom bude nasledovať štúdia o konsonantickom systéme a vybraných suprasegmentálnych javoch. Analýzou v teréne zachytených zvukových záznamov jazykových prejavov autochtónnych reprezentantov slovenských nárečí sa snažíme odhaliť charakter nielen zo starej vlasti prinesených a zakonzervovaných, resp. rôzne modifikovaných prvkov predmetného systému, ale aj javov nadobudnutých v nových pomeroch pod vplyvom okolia.

Celkovo možno konštatovať, že materiál J. Štolca bol získaný v období, keď slovenské nárečia v danom jazykovom konglomeráte neboli natoľko ovplyvnené štátnym jazykom. Výsledky nášho výskumu už jasne naznačujú, že v súčasnosti sa vplyv srbského jazyka prejavuje vo všetkých rovinách systému skúmaných nárečí. Vzhľadom na to, že sa lexikálny systém vyznačuje najnižším stupňom štruktúrovanosti, a teda aj maximálnou otvorenosťou, dynamickosťou a variabilitnosťou, je odraz kontaktu slovenských nárečí so srbcinou, ale aj s inými slovanskými i neslovanskými jazykmi, v tejto rovine najviditeľnejší. Celkovo možno konštatovať, že sa kontaktové javy realizujú najmä v rovine lexikálneho a syntaktického systému, zatiaľ čo fonologický, ako aj morfológický systém skúmaných nárečí si vo väčšej miere zachováva svoju konzistentnosť. Prítomnosť kontaktovej javy je však čoraz evidentnejšia aj na úrovni segmentálneho, resp. suprasegmentálneho systému.

Hlavným prameňom štúdia a výskumu danej problematiky sú nárečové texty, ktoré boli získané v tridsiatich šiestich lokalitách so slovenským osídlením v Srbsku. Nárečové zápisy predstavujeme tak, ako sme ich v danom prostredí zachytili. To znamená, že jednotlivé zvukové segmenty graficky zaznamenávame rešpektujúc skutočnú výslovnosť informátorov. Pri uvádzaní jednotlivých príkladov v hlavnej textovej časti práce, ako aj súvislých nárečových prejavov umiestnených v prílohe práce, aplikujeme zásady vedeckej fonetickej transkripcie, ktoré sú zaužívané v tradičnej slovenskej dialektológii. Pri prepise zvukových záznamov sa opierame predovšetkým o inštruktívne príručky Jozefa Štolca *Zapisovanie nárečových prejavov* (1961) a Konštantína Palkoviča *Slovenské nárečia. Príručka pre terénny výskum* (1981), ako aj o štúdie Eugena Jónu *O zapisovaní nárečových textov* (1934/35) a Antona Habovštiaka *O zásadách transkripcie nárečových prejavov* (1955).

Za nárečovými dokladmi, ktoré v texte označujeme kurzívou, uvádzame skratku lokality, v ktorej bola daná podoba zaregistrovaná. V prípade uvádzania dvoch alebo viacerých príkladov

⁵ Pozri aj Hríbová, M.: Slovenské nárečia v Srbsku – súčasný stav poznania skúmanej problematiky. In Hodoličová, J. (ed.): 270 rokov dejín, literatúry a jazyka Slovákov vo Vojvodine. Nový Sad: Slovakistická vojvodinská spoločnosť, 2017, s. 266-273; Hríbová, M.: Význam a odkaz vedeckého diela Jozefa Štolca v kontexte rozvoja slovenskej dialektológie v Srbsku. In Ambruš, I. M. – Hlásnik, P. – Unc, B. (ed.): V tvorivej symbióze medzi Dolnou zemou a Slovenskom. Zborník prác z rovnomennej medzinárodnej konferencie, ktorá sa konala v Nadlaku 20. – 21. marca 2015. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2015, s. 193-198.

zachytených v tej istej lokalite, skratku uvádzame až za posledným príkladom. Zoznam skratiek lokalít je umiestnený v závere príspevku.

Vokaliký systém nárečí stredoslovenského typu v Srbsku (ďalej len ssl. typ) tvorí päť krátkych vokálov (*a, e, i, o, u*), ktorým kvalitatívne zodpovedajú tie isté dlhé vokály (*á, é, í, ó, ú*), resp. štyri diftongy (*ia, ie, iu, uo*). Menej frekventovane sa v ňom vyskytuje diftong *iu*, ako aj dlhé vokály *ó* a *é* (namiesto *uo* a *ie*), ktoré sa uplatňujú len v určitých pozíciách. V nárečiach západoslovenského typu v Srbsku (ďalej len zsl. typ), ktoré sú dominantné predovšetkým v Pivnici a katolíckej časti Selenče, piatim krátkym vokálom (*a, e, i, o, u*) kvalitatívne zodpovedá päť dlhých vokálov (*á, é, í, ó, ú*), zatiaľ čo v nich diftongy úplne absentujú. Značnú diferenciu týchto dvoch typov nárečí nespôsobuje len nerovnaké zloženie, ale aj nerovnaké využívanie uvedených prvkov vokalikého systému.

V ssl. type nárečí sa pravidelne uplatňuje zákon o rytmickom krátení, čím sa v ňom značne redukuje využívanie dlhých vokálov. V zsl. type nárečí sa dlhé vokály realizujú bez obmedzenia vyplývajúceho z platnosti rytmického zákona (*bolo Slováku, páteho januára Sav, páte, šestá, ôsmé, vojvod'inskiġ Slováku, vela problémú, jedálni listek Piv, katolíckí koňec Selk*). Frekvencia realizácie vokálov v týchto typoch nárečí je však rôzna aj z dôvodu nevyužívania diftongov v zsl. type.

a, á, ia – Situácia *a, á, ia* v ssl. type je podľa J. Štolca⁶ identická so situáciou v ssl. nárečiach na juhu Slovenska, konkrétne v hontianskom, novohradskom a zvolenskom nárečí, zatiaľ čo situácia predmetných vokálov v zsl. type je porovnateľná so situáciou v ponitrianskych nárečiach a v nárečiach na juhozápadnom Slovensku.

V skúmanom ssl. type sa v niektorých prípadoch vyskytuje *ia* namiesto *á* (*nači – nariášť Lal, nariášou roġ Kov, tu odriasla Lal, deŕi nariášŕi Sel, Kovačici odriášŕi Aš, odriasla mezi Srbma Dob, kukurica podriasla Kov, son doriášou Bin – zsl. musí rást' kultúra Piv*), ale aj vokál *a*, *á* namiesto, príp. popri *ia* (*nosiġ okuláre Sel, zimná čapka, vracáme sa Pet, za – sa vracáme Beg, ňevracáme sa do večera Kys, navečeráme sa Ar – zsl. velké okuláre, vracán sa Piv*). J. Štolc⁷ si všíma výskyt vokálu *á* popri *ia* v rovnakej pozícii (napr. *mal'iar – oučár*) aj v rámci tej istej lokality, čo je pravdepodobne spôsobené tak krížením ssl. a zsl. typu, ako aj preberaním slov zo srbského jazyka bez zvukovej adaptácie (napr. srb. *овчар*). V zsl. type sa namiesto ssl. *ia* vyskytuje *á* (*o pátej, peňáze robá, správa, väzané za d'ed'inu Piv, ħod'á do školi, ľud'á sa sġázajú, hovorá, učá sa slovenskí, šecá žijeme Sav, ħválá Itáliju, robá u nás Selk*).

Po konsonante *j* je v ssl. type zvyčajne krátky vokál *a* (*ja viem Pal, postoja veġe možností, stoja voľáke reči Zr, stoja šori Šíd, ňedoya tje ouce Ar, velmo sa boja Kov*), zatiaľ čo v zsl. type je slabika *ja* pravidelne dlhá (*já sa ihrám, já ľubím školu, já som leġ kukál, jak sa ňebojá, dobre stojá Piv, já sa ňehambím, čo já vím Sav*). Výnimkou v ssl. type je napr. tvar *voják* (*apo boġ voják Hl, tašou za vojáka Bl, vojáci slúžil' rok Kov, vojáci srpskí Baj*), ako aj *zabijár* (*zabijári sa zhováral' Kov*).

Za pôvodné *ort-*, *olt-* na začiatku slova sa v ssl. type pravidelne vyskytujú skupiny *rat-*, *lat-* (*ke – narast'jem Aš, kukurica podriasla Kov, vlašni tancuvala Lug, zvíťazil' vlašni Sad, ešŕe predvlaňi Hl, ale preġde cez rozum Sil, šecko roġno Sad, rosprávame sa Ar*). V zsl. type je taktiež skupina *rat-*, *lat-*, avšak J. Štolc⁸ a D. Dudok⁹ uvádzajú aj niektoré výnimky (napr. *rožeň, lónskí, lokeť, rósť Piv – ražeň, lánskí, lakeť Selk*).

Za 'a v krátkom postavení po pôvodné mäkkých konsonantoch je v ssl. type *e*, a to hlavne po bilabiálnych i labiodentálnych konsonantoch (*prerábeme trst'inu Bl, obrábeme viňicu Šíd, kerje*

⁶ Štolc, J.: Reč Slovákov v Juhoslávii I. Zvuková a gramatická stavba, c. d., s. 45.

⁷ Tamže, s. 46.

⁸ Tamže, s. 47.

⁹ Dudok, D.: Nárečie Pivnice v Bácske. Martin: Matica slovenská, 1972, s. 41.

obrábeju Beg, halúzi obrábem Bl, šecko sa obrábe, veľa zarábeť Kov, xíbe nám Baj, ñexíbe mi ñišt Beg, xíbe plátna Haj, kostole ñexíbelo Ján, šjator sa staveu Pet, d'alej sa stavelo Beg, staveli máj Paz, dlho krívet' Pan), po velárnych okluzívnych konsonantoch (aj teraz ukezuje Sel, kuŕarke roskezuvali d'eťom Pad, roskezuvať starším Lal, pokezuvali dom Zr, kemem zmeñili Hl, tvrduo ako kemem Pad, kemená ñebola, višli na kemeñic Pan, kerá skede Pet, ked'ečo takuio Beg, ked'eakie fondi, odišli d'ekede Lug), ako aj po alveopalatálnych konsonantoch (d'eľako do sñahu Hl, d'eľako som prišla Ost, d'eľako od Beľehradu Aš, takuio d'ečo Haj, d'eakie zvjeratá Pad, d'eťelina Pan). V súčasnosti si však všimame tendenciu používať v uvedených prípadoch vokál *a* namiesto *e*, ktorá svedčí o postupnom, zatiaľ pomerne nevýraznom ústupe opisovaného nárečového javu (virábali t'ehli, za obrábañia Baj, virábame kroje Kys, zarábali peñiaze Lug, zem obrábali Ar, stále obrábau Erd, na Slovensku zarábať Bin, d'aľeko bolo Ar).

J. Štolc¹⁰ usudzuje, že na tvary, v ktorých sa vyskytuje *e* po velárnych okluzívnych konsonantoch nadväzuje podoba *keľauñi* (z maď. kellő) namiesto ssl. *kaľavni*. Tento tvar je vysoko frekventovaný aj v súčasnosti (*keľauñi* Slováci Kov, *keľauñá* som Pan, *telko keľauñix* Pad, *boľi strañne keľauñi* Ján, *keľauñi nárot* Pet).

Za 'a v dlhom postavení po pôvodne mäkkých konsonantoch je v ssl. type diftong *ja* (ñemeckí oučiar Sil, *som ja husjarka* Boľ, *ako mešjar* Baj, *staršja skupina* Hl, *krajšja sukña* Kys, *mlačja odo mña* Haj). V zsl. type je vo vyššie uvedených prípadoch *a* namiesto 'a v krátkom postavení, resp. á za 'a v dlhom postavení (*mal obrábať* Piv; *volakedajšá* Torža Sav, *prázñejšá* Selenča Selk).

Na rozdiel od ssl. typu, v ktorom sa namiesto krátkeho nazálneho *ę* vyskytuje buď vokál *e* (po labiálnych konsonantoch), alebo vokál *a* (pravidelne po iných než labiálnych konsonantoch), resp. namiesto dlhého nazálneho *ę* pravidelne diftong *ja* (xoďili na meso Kov, *kúpid' meso* Šid, *taki meki* Sad, *rosprávame tag meko* Ar, *ja sa pametám* Zr, *peď jutrou* zemi Pet, *peďesjaťpeť kilometrou* Baj, *petñáci rok* Pet, xoďila na priatke Kov, *rixtuvalo sa na priatka* Dob, *do pñatej trieďe* Sel, *aki ñeporiadok* Pet, *každí pñatok* Pet, *sveťi Naum* Kov, *sveřili Velkü noc* Dob, *na svjatke* Sil, *slovenski svjatok* Dob, *največmo žjau* Lug, *večina sa Srbi* Dob, *večina Slovákou* Viš, *d'evet xlapcou* Kys), je v zsl. type situácia výskytu reflexov danej hlásky značne komplikovanejšia. Po konsonante *r* a labiálnych konsonantoch sa tu uplatñujú *a*, *á* (xoďid' na prátke, už na pad'esátke, o pátěj večer Piv, na svátke Sav, svátke ñemáme Selk, d'evacto Sav, maso, pekná památka Piv), podobne ako aj pri postalveolárnych č, š, ž a prealveolárnych s, z, kde sa však občas vyskytuje aj *e* (zsl. začátek, časť, časťka, mesác, zát', sedat'). Po palatálnych konsonantoch ľ, ñ sa v zsl. type najčastejšie vyskytuje vokál *e* (hľeďim televíziju Sav, klečat' Piv), na rozdiel od ssl. typu, kde je pravidelne *hl'ad'jet' filmi* Bl, *misja* šecja kľačať Hl, *ke _ci l'ahñem* Pet, *babička sa naľakala* Kov a pod. Predné mäkké ä, ã namiesto 'a, 'á sa v žiadnych pozíciách nevyslovuje.

Namiesto vokálu *a* je v ssl. type pravidelne vokál *e* v slove *želúdok* (*bolí ma želúdok, prázni želúdok* Kov). Vokál *ú* sa vyskytuje v tvare verba *plúvať* namiesto *plávať* (*som plávau* Kov). Namiesto *unavení* je vždy *unuvani* (*unuvani si, som unuvaná* Kov).

Za maďarské *á* je najčastejšie *á* (*dohám* z maď. dohány), kým za nemecké *a* je veľmi často *o* (*gong/k* z nem. Gang). J. Štolc¹¹ sa zmieñuje aj o zatvorenom krátkom *a*, ktoré sa ojedinele vyskytuje v slovách prevzatých z maďarčiny. V súčasnosti si tento jav všimame výlučne v lokalite Bajša, ktorá sa nachádza v blízkosti hranice s Maďarskom, resp. v ktorej je veľmi silný vplyv maďarského jazyka (*to maďarški znamená*, ñeučila sa ñigda *maďarški*).

V tvaroch maskulín ukončených na *al* sa na skúmanom území pravidelne vyskytuje dlhé *á* (*velkü festival* Čel, *festival Tancuj, tancuj* Hl, šakovakje festival'i Lal, *Festival pot* Poľanou

¹⁰ Štolc, J.: Reč Slovákov v Juhoslávii I. Zvuková a gramatická stavba, c. d., s. 47.

¹¹ Tamže, s. 49.

v *Ďetve Sad, teraz bude festival, tie festivali tu f Srijeme* Bin, *χοδ'ιδ* na festivali, *letnje karnevali* Pan). Zvuková realizácia hiátu *ia* tu prebieha vkladáním intervokalickeho *j*, ktoré sa v rovnakej pozícii vyskytuje aj v srbskom jazyku (*o tejto situácii* Boľ, *takáto situácia* Pan, *televizija* Zr, *tá generácia, volám sa* Emilija Bin, *to je tragédia* Erd, *bude confirmácia* Ľub, *ja som* Valérija Mit, *ja so* _Márija, *malá ceremónia* Šíd – srb. ситуација, телевизија, генерација).

e, ie, é – Situácia *e, ie, e* je podľa J. Štolca¹² identická so situáciou v nárečiach ssl. a zsl. typu v Maďarsku. V zsl. type nárečí sa vokál *e* nevyužíva v plnom rozsahu, pretože namiesto neho sa vo veľkej miere využíva *í*. Diftong *ie* sa v ssl. type vyskytuje v rovnakých pozíciách ako v ssl. nárečiach vôbec.

Namiesto starého *e, ě* v dlhej pozícii sa v ssl. type používa diftong *ie* (*upieklo sa* Baj, *okolo sliepkou* Jan, *druhá viera* Beg, *bieda ako bieda* Lug). Diftong *ie* sa však vyskytuje v niekoľkých prípadoch aj namiesto krátkeho *e, ě* (z *višivanim pjerom* Lal, *poviedau som* Pet), ako aj v tvare *ostiechat' sa* (neostiechame sa nikoho Ľu). Na druhej strane je v tvare pronomina niekedy namiesto predmetného diftongu vokál *é* (niekedy vimreľi Aš, *poňekerá reč* Beg). V zsl. type sa namiesto diftongu *ie* vo všeobecnosti realizuje buď vokál *é*, alebo vokál *í*. Vokál *é* sa tu realizuje namiesto starého dlhého *ě* po konsonantoch *l* (*mléko, do poléfki* Piv, *oblékat' sa* Sav) a *r* (*dve trédi* Sav), ako aj namiesto starého dlhého *é*, resp. v niektorých iných prípadoch (napr. *péro, péklo sa* Ľeba Selk, *o šestéj, sédmého roku* Piv; *méno, fčéra* Selk). Za staré *ě* v dlhej pozícii po ostatných konsonantoch je *í* (čo robívám, šecko pomíšané, *volačo smišno* Sav, *spívalo sa, cesto mísela, mala d'ifča* Piv).

Namiesto starého *e, ě* je v ssl. type v niektorých prípadoch *a* (*bládje štofke* Kys, *veľké boľast'i* Erd, *nenahávali zme sa* Lal, *mísela nahať Paz, nahať šecko* Lug, *nahala enu fľašku* Ar, *boų sňax* Hl, *padá sňax, robíme snahuľjaka* Kov, *veľké sňaha Vin, nag vám povijem* Pal). V zsl. type sa na tomto mieste takmer pravidelne objavuje vokál *e*.

V ssl. type sa na mieste pôvodného *eu* uplatňuje skupina *ou* (*driou sadili* Erd, resp. *drou sa varievala* Haj, *drou choďievali* Šíd, *buobová poljouka* Baj, *ribacie poljouke* Kys, *urobiť poljouku* Kov, *djouča moje* Ľu, *dve d'joučence* Lug, ale aj *išou* Ľlapec Paz, *prišou mi* Dob). Do oblasti zmeny *eu > ou* patria aj ssl. tvary typu *kostou, popou* (*riadiť kostou* Pal, nemame *kostou* Beg, *popouňik* Kov), ktoré majú v zsl. type zakončenie na *el* (*slovenski kost'el* Sav). Za pôvodné *tert, telt* je v týchto nárečiach *tret, tlet* (*visokje brehe* Kov, *slepjo črevo* Beg, *sretávame sa* Erd, *toto drevo* Selk, *napíliť črepi* Bin).

V ssl. type sa namiesto očakávaného diftongu *ie* občas vyskytuje vokál *e* v tvaroch infinitívu a indikatívu prázenta verb typu *brať, ňjesť, trieť, vidieť* (*bere brauca* Kov, *nese koláče* Pan, *meľem im* Erd, *čo vraveť* Lug, *misí tak potrpeť* Vin, *celí čas sedeť, vikipet'* Pan), podobne ako v zsl. type (*melem* Piv, *berem* Selk), v ktorom je daný jav systémový. Zaujímavé je, že v oboch typoch sa namiesto, príp. v ssl. type popri diftongu *ie* v infinitívnom tvare *posílat'* vyskytuje vokál *í* (*posílat' kveti* Kov, často *posílat'* Pan).

V ssl. type sa namiesto *e* v tvare substantíva *pohrab/p* vyskytuje vokál *a* (*máme pohrap* Pal, *do pohrabu* Beg, *nakresliť pohrab na obraze* Kov). V ssl. type je vokál *o* namiesto *e* v tvare verba *šopkať*, rovnako ako je to vo všeobecnosti v tvare verba *šomrať*.

Namiesto cudzieho *e* sa v ssl. type aplikuje predovšetkým *a*, v zsl. type často aj *e*. Tak je to najmä v prevzatých slovách z maďarčiny (*žartouľivá* ňaña Hl, *ňanička* (maď. neni, néne), *krumpľe* na t'apši Kov (maď. tepsi, tur. tepsi, srb. тeпcиja), *uvarená l'anča* Pad (maď. lencse)), ale aj z nemčiny (*stáu sa rixtár* Lug (nem. Richter), *dostáu fertál* Baj (nem. Viertel)). Stretávame sa však aj s výskytom vokálu *i, í* v niektorých slovách maďarskej proveniencie (*prví risár, risárka*

¹² Tamže, s. 54; pozri aj Štolc, J.: Nárečie troch slovenských ostrovov v Maďarsku. Bratislava: SAV, 1949, 544 s.

nakladala Kov (maď. *rész*), *otázalo sa do rítu Čel, máme zem v ríte Pan* (maď. *rét*), *starí bíreš Kov, rodičé boli bíreši Sav* (maď. *béres*)).

Okrem toho zaznamenávame aj tvary *keteňa* (*nosila sa keteňa Kys, keteňa z višivanim pjerom Lal, ketínka je ketínka Piv* (maď. *kötény*)), *gerega* (*predáva gerege Pad*, (maď. *görögdi nye*)), *cipele* (*máme cipele Sil, prišou s cipeliami Kys, ma _ cipelke peknje Pan* (maď. *cipő*, srb. *ципеле*)), v ktorých sa maďarské *ö, ő* vyslovuje ako *e*. Podobný proces sa uskutočňuje aj v slovách nemeckej proveniencie *rékl'a* (*moje rékl'e Kov* (nem. *Röckl*)), resp. *rérňa* (*kúpil'i rérňu Kov* (nem. *Röhre*, srb. *перна*)), ktoré sú dodnes veľmi frekventované.

V tvare *réteš/réteša*, resp. *rejteš/a* (*obrusi za rejteš, rejteša sa viťiahlo Baj, rejteša makovo Dob, občas aj naše réteša, makovo réteša Pan*, z maď. *rétes*) sa zachováva vokál *é*, resp. mení sa na *ej*. V zsl. type je *také ríteša Piv*. Dlhé *é* sa veľmi zriedkavo vyskytuje aj v názvoch meracích jednotiek (*méter*), resp. mesiacov (d'vetnáctiho decembra Sel). V prevzatých slovách z latinčiny je často *a* namiesto *e* (*sadiť petržľan Kov, dva cantimetre Pad*).

i, í – V ssl. type je v tvaroch genitívu singuláru feminín skloňujúcich sa podľa vzoru *žena* namiesto *i* pravidelne vokál *e* (*z mojej straňe Pet, známka zo slovenčine Pan, do štvrtej triede, od mame Sil*), podobne ako v hontianskych a novohradských nárečiach.

V pivníckom nárečí dochádza k zmene tematickej submorfémy konjugačného typu *robiť*, a to konkrétne v participiu präterita, kde sa vyskytujú tvary na *el, ela, eli* (*robela voláké koláčki, volačo robel, naučela sa Piv, choďela do školi, choďeli kopať, učeli sme sa Sav, učelo sa německí Viš*).

V ssl. type nárečí je vždy *ihra, ihrat'* (*pekňe ihrat'i Pal, ke _ ca ihráme Lal, ihralo sa s ňim Kov, ihráme sa Zr*). V tomto type nárečí je aj numerálium *šřiri* (*šřiri hluxje Ján, šřiricad' rokoř Kov, šřirja* (*šřirja cimeri Bin, šřirja zamesnaní Lug*), ojedinele *šřerja* (najmä Pazova). Namiesto starého *y* sa tu uplatňuje *o* v slove *kobola* (podobne aj v Pivnici). Skupina *řu* sa presunutím artikulačného miesta zmenila na *uř* a ďalej na *ú*, čím J. Štolc¹³ vysvetľuje podobu *sřůka* (*dozrel'i sřůke, sřůkovi ľekvár Kov*) v ssl. type (zsl. *slifka*). Popri typickom zsl. tvare *velice* je v pivníckom nárečí v tvare adverbia synkopované *i* (*velce ľúbá Piv, velce málo Sav – ssl. velmo řaško Sel, velmo dobre Sil, velmej dobrí Ar, velmej rada řid*).

J. Štolc¹⁴ si v ssl. type všima zachovanú slabičnosť koreňovej hlásky *i-* v infinitívnom tvare verba *ít'* a jeho derivátoch (*odít', obít', rozít', zít', prít'*) po prefixoch zakončených na konsonant. V súčasnosti sa tieto tvary objavujú veľmi ojedinele v prejave najstaršej generácie (*miseli' ít' peši Vin, íd' na tú srednú školu Pet*) a v našom nárečovom materiáli ich takmer vôbec nenachádzame. Po prefixoch zakončených na iný vokál ako *i* stráca koreňová hláska *i* svoju slabičnosť a vyslovuje sa ako konsonant *j* (*nájt', tájt', prejt', ujt', nějt'*). Na tomto mieste však konštatujeme, že s výnimkou tvarov *tájt' a nájt' (tájt' nuka Hl, miseli' zme táj _ do d'ed'ňe Vin, do poľa poton tájt' Paz, němóš'e nájd' aňi eno Aš)* v súčasnosti identické tvary infinitívu nezaznamenávame.

V tvare adverbia *peši* sa pravidelne vyskytuje dlhé *í* (*peši sa išlo Pet, peši domoř Bl, pohli sa peši Ost*). Zaujímavosťou je, že sa pod vplyvom srbčiny v tvaroch niektorých adjektív (v skúmaných nárečiach aj adverbií) vyskytuje dlhé *í* s posunutou dĺžkou (*to je angľicki jazik Pet, učila sa angľicki Čel, choďim na angľicki jazik Sad, učime sa angľicki, volákedi slovínski jazik Kov*). Občas je však aj *kcjevam enğľeski jazik Pad, id'em do Enğľeskej Aš* (srb. *енглески језик, Енглеска*). S podobným javom sa stretávame aj v prípade iných vokálov (*rumúnski jazik, japónski jazik, špánski jazik*).

¹³ Štolc, J.: Reč Slovákov v Juhoslávii I. Zvuková a gramatická stavba, c. d., s. 61.

¹⁴ Tamže, s. 62.

V ssl. type sa vyskytuje tvar *laľuja* (kvitne *laľuja* Kov) popri ssl. podobe *laľija*.

Nemecké *ü* sa v ssl. type realizuje ako *i* (*družice viňšovali* (nem. wünschen), *štrimfle čierne* Kys, *dávame si štrimfle* Boľ, *neobúvali štrinfle* Baj (nem. Strümpfe) a pod.).

o, uo, ó – Zatiaľ čo sa v ssl. type tak ako aj v iných ssl. nárečiach frekventovane používa diftong *uo*, v zsl. type sa namiesto neho vyskytuje *ó*. V ssl. type je však po konsonante v pravidelne krátky vokál *o* (*voľačo novo* Šíd, *novo d'ivadlo* Erd, *bápkovo d'ivadlo* Lal, *kajsovo páľeno* Kov), resp. po *p, b, m* dlhý vokál *ó* (*pójd'em gu spovedi, pomóžu mi* Pal, *móžem spievať* Pet, *mój manžel Čel, mój kamarát, mohl'i pomósť* Hl), ktorý sa v rovnakej pozícii uplatňuje aj v zsl. type (*pód'eme do Čeláreva* Piv, *pójdú obírad' jahodi* Selk). V ssl. type prebieha monoftongizácia diftongu *uo* aj v tvaroch substantív *vóľa, vóna* (*vóľa jesto* Lal, *to je Božia vóľa* Ar, *vóna keď'eakje* Erd), radového numerálie *ósmi/ósmí* (*ósma trieda* Ján, *o pou ósmej* Lug) a adverbia, resp. partikuly *vóbec* (*vóbez ňebanujem* Pet, *ňebou vóbec problém* Ar), ktoré sa taktiež vyskytujú aj v zsl. type (*o pól ósmej* Piv, *vóbez ňejestvuje* Piv, *ťaško je vóbec* Selk). Celkovo možno konštatovať, že v ssl. type úzus *čoraz viac* kolíše medzi *uo* – *ó* – *o*.

Namiesto vokálu *o* je všeobecne *u* v infinitíve typu *d'akovať, murovať* (fem *opatrovať* Bl, *obviňovať* rod'ičou Ján, *pripravuvali šakovakje d'ivadlá* Kov, *pestovali xmel'* Baj, *išla študovať* Pet).

Zaujímavý je tvar *prjezovisko*, ktorý sa objavuje v oboch nárečových typoch (ďievocku *prjezovisko* Kov, *prjezoviská mán dve* Bel). Skupina *io, ió* v niektorých prípadoch podľahla zmenám (senior – *senór* Piv, *señór*, resp. *señúr* Pet, *milión – mil'vóm* Kov, Pad). Popri ssl. podobe *svokor*, *svokra* je v ssl. type najčastejšie *após, mamóška* (*bol'i após, mamóška* Ar, *apóšovi* Boľ), zatiaľ čo v zsl. type možno doložiť pravidelne *sveker, svekruša*. Tvar *svekruša* však zaznamenávame aj v niektorých ssl. lokalitách (*moja svekruša* Sil, *svekruša bol'i živá* Lal, *ňekcel'i ma svekruša* Sel).

V katolíckej časti Selenče sa vyskytuje *ú* v koreni tvaru *búx, pámbúx* a pod.

V tvaroch prevzatých z maďarčiny je namiesto *ó* zvyčajne *ou* v ssl. type (*xiť'id' hásou* Pad, (maď. *ásó*), *pot kuckou* Kov (maď. *kuckó*)), resp. *of* v zsl. type. Namiesto maďarského *ő* je taktiež v niektorých slovách *ou* (*resel'ou* z maď. *rezselő*, *pengou* z maď. *pengő*, *beučou* z maď. *belső*, *fouč/feuč* z maď. *lőcs*). Pod vplyvom jazykov okolia sa v týchto nárečiach ustálila výslovnosť dlhého *ó* napr. v slove *katastrófa* (*už je katastrófa* Hl, *to bolo katastrófa* Kov).

u, ú, iu – Všeobecne je v ssl. type vo verbálnych tvaroch *misím, misjeť* (*misím volat'* Pal, *misí zaplatiť* Beg, *misí sa fškjuolki* Kul, *štekad' bi zme miseli* Lug, *každí si misí svoje zñjest'* Ar) vokál *i* namiesto *u*. J. Štolc uvádza, že v zsl. nárečí Pivnice a Selenče sa vyskytujú najmä tvary *mosím, moseť*. My však už zaznamenávame iba podoby *musím, museť* (*musím biť f škole, musí kričať, museli čučať, musíme žiť* Piv, *musí sa robiť* Sav, *musí robiť* Selk).

Oproti ssl. prípone *ou* (*trináz rokou* Pal, *od obivate'ou Slovákou* Beg, *pecto dinárou* Lug, *takiy gazdou* Ar) v genitive a akuzative plurálu maskulín je v zsl. type *ú* (*od gazdú* Piv, *trox sinú, vela Slováku* Selk). Po pôvodne mäkkých konsonantoch v zsl. type zostáva *ú* (*najvačú stafku* Piv – ssl. *večju trému* Šíd, *največju zahradu* Hl). Tento jav sa však občas vyskytuje aj v ssl. nárečiach (*ednu najľepšú priateľku* Pal, *pre mlačú skupinu* Lug, *kračú nohu* Erd).

Dlhý vokál *ú* sa vyskytuje, tak ako v nárečiach na juhu Slovenska, v tvaroch *bid' zapriahnúti* Pad, *zohnúta som* Boľ, *je takí smútni* Bel, *slúha, túrňa* (najmä v Báčke) a pod. Dlhé *ú* sa však nevyskytuje v slove *okružli* (*okružlí list* Pan, *okružliho tipa* Kys).

Zaujímavá je aj zmena vokálu *u* na *o* v tvare *fodbal* (*bou fodbalista* Kul, *bránkar fodbaloviho klubu* Lug, *maľi fodbal, vom ako fodbal'ist* Sel, *na fodba'e* Sil, *ħobi mi je fodbal* Pad).

Namiesto cudzieho *u* sa v postavení po vokáli a pred konsonantom používa neslabičné *u* (*august*, ale aj *avgust*), namiesto dlhého *ü* je *u* (*máme frušt'ik* Ján, *id'em frušt'ikovať* Pan, z nem. Frühstück). Pravidelne sa vyslovuje *ú* v slove *diskúsija* (ñinto tu diskúsiiji o tom Pan).

Jerové striednice a vkladné vokály. V ssl. type sa popri pôvodnej jerovej striednici *e* za *ɸ* (mäkký jer) vyskytujú aj vokály *o* a *a*, podobne ako sa popri *o* za *ɸ* (tvrdý jer) vyskytuje aj vokál *a*. V zsl. type nárečí je na mieste starých jerov iba vokál *e*, čím sa značne zjednodušuje situácia. Vokál *o* sa v nich vyskytuje len výnimočne, *a* takmer vôbec. V ssl. type je tak za *ɸ* vo, voka (χοδῖν voka Šíd, voka z Lúgu Lug), ale aj daska (na daščíčkax Pan, daščíčke zbierať Erd), dášť (stále je dášť Šíd, ňepadá dášť Čel), kým za *ɸ* je d'em (každí d'em Bl, cel'i d'em Kov), dñes, ňeska (dodñes Pet, ňestálo sa aňi ňeska Pad), ale aj ovos (natlačili ovos Ar, sadili zme ovos Boľ, pestovali ovos Baj), xrbát (na hrbát Baj), edom (edom opxot Vin, edom brat Boľ). J. Štolc¹⁵ upozorňuje na anomáliu v typickom južnossl. tvare *edom*, keďže v tejto podobe je *o* za *ɸ*, zatiaľ čo v tvare *tem* je *e* za *ɸ* – teda práve naopak, ako by si vyžadovala primárna zásada. V oboch typoch nárečí je však ľaxko/ľaxko (nebolo ľaxko Kov, ľaxko je písať Zr – zsl. ňeňi ľaxko Selk).

V ssl. type sú pravidelné prípony *ok* (za *ɸkɸ*, *ɸkɸ*) a *čok* (za *ɸčɸkɸ*): mala dva hrňčoke Ar, čapčoke mám Kov, doñiesou darčoke Dob, kušťoke dreuka Sad, vjanočnī strončok Pad, vjanočnije zvončoke, zmetáva šúlke, kúpili mlinčok Kov, malički chlapčok Voj a pod. V zsl. type je v tvaroch deminutív pravidelne *ek*, ček. Zaujímavé je aj tvorenie druhostupňových deminutív z deminutív typu *kuorka*, šatka, a to príponou *oč-ka* v ssl. type (šatučočka, zahradyučočka, Vjeročka Paz), resp. príponou *eč-ka* v zsl. type.

V inštrumentáli singuláru maskulín a neutier je v ssl. type pravidelne *-om* (z volákin čiernim olejom Pan, jezd' za stolom Lub, boŭ aj viňikajúcim fobbal'istom Kul, z d'jetat'om Dob), zatiaľ čo v zsl. type sa vyskytuje *-em* (s pánem, učitelem). Pre skúmané ssl. nárečia je typický verbálny tvar *som* (narodeni som Ar, oberaŭ som ovocja Bin), ktorý sa používa aj v zsl. pivníckom nárečí, kým v zsl. Selenči je vždy *sem* (já sem Štefan, zamestnaní sem Selk).

Vkladnými vokálmi, ktorými sa odstránili konsonantické skupiny vzniknuté po zániku jerov na konci slova alebo kmeňa, sú najmä *o* v ssl. type a *e*, príp. *é* v zsl. type. Na rozdiel od ssl. typu, v ktorom je vkladný vokál *or* (dúxa vetor Pal, velki cukor Haj, šjator sa staveŭ Pet, ňebohi svekor Sil), je v zsl. type *er*. V slovách cudzieho pôvodu je však všeobecne *sveter*, *december*, *majster* v oboch typoch nárečí. Namiesto zsl. *cinter* je v ssl. type najčastejšie *cinterín/m* (na víxode s cinterína Hl). J. Štolc¹⁶ si všima srbskú podobu tvarov *paŭor*, *paŭorit'* (srb. naop, vojvodinský sedliak, poľnohospodár, z nem. Bauer), v ktorých už však takmer úplne zanikla bilabiálna výslovnosť konsonantu *v*. V súčasnosti zaznamenávame iba tvary *pavor*, *pavorská pec* Kov, z *pavorskiho domu*, *pavorská robota* Ar, *boľi pavori*, *robila pavoriju* Bl, *pavor* z Beľehradu Bel.

V skupine konsonant + *l* sa v ssl. type vyskytuje vkladný vokál *o* (prišla po uhoŭ, zaŭ po uhoŭ Hl, pohoŭ do škol'e Lug, sadoŭ som Baj), zatiaľ čo v zsl. type je v týchto prípadoch vokál *e*. Na rozdiel od zsl. nárečia, v ktorom sa v genitíve plurálu feminín a neutier pravidelne vyskytuje vkladný vokál, sú v ssl. type zväčša podoby na *ou* (šest' cérou Pal, veľa d'joukou Hl, od ženou Sil). Tvary s vkladným vokálom sa v ňom vyskytujú veľmi zriedkavo (spolog žjem Ar, vjacej d'joučeñjec Boľ), a to zvyčajne pod vplyvom spisovnej slovenčiny.

Kontrakcia. V skúmaných nárečiach sa za istých okolností dve slabiky sťahujú do jednej, pričom dochádza k zániku konsonantu medzi vokálmi, z ktorých jeden preberá funkciu sonanty. Tento proces sa uskutočňuje napr. vtedy, keď je medzi vokálmi konsonant *j* (ssl. voláki spuosop Boľ, voláka smrt' Beg – zsl. voláké sukñe Piv, voláká xiza Sav).

Popri tvaroch indikativu prezenta *pójdem* – *pójdu*, tájdem – *tájdu* sa bežne vyskytujú aj tvary *pódem* – *pódu*, *tádem* – *tádu* (ďe pódeme teras Bl, s nami nepód'e Zr, *tádem* na pl'ac Kov).

¹⁵ Tamže, s. 50.

¹⁶ Tamže, s. 53.

Zaznamenávame aj stiahnuté tvary *póm, tám* (*tám do škoľi Kys, ňepóm na fudbal Pal, póme do Béču Kys*), resp. paralelne s tvarom *buďem* stiahnutý tvar *bóm* (*bóm bitá Aš, akje bóme pjesne spjevať Dob*), ktoré už nemožno považovať za frekventované, ale predsa ich výskyt evidujeme, a to nielen u príslušníkov najstaršej generácie. J. Štolcom¹⁷ uvádzané varianty *bém, béme a pém, péme* však vôbec nezaznamenávame.

Uvoľnením záveru *d'* medzi vokálmi alebo asimilačnou zmenou *jd' > jj > j* vznikajú aj zaujímavé imperatívne tvary *χοj, χοj'τε* (vravím: „χοj, χοj'τε vi tam“ Hl, *χοj aj do Vjedeni Lu*). Frekventované sú aj tvary imperatívu *pome, poťe* (*poťe sem Kov, pome robiť Pad*). Podobne uvoľnením záveru *d'* medzi vokálmi možno podľa J. Štolca¹⁸ z podoby *stad'eto* (*vidurili farára stad'eto Zr*) vysvetliť znenie adverbia *stato* (*stato prihod'ili Ost*), príp. v ssl. aj *s'tato* (*Slováci s'tato Lug, oni sa rodon s'tato Haj, veľa odixázaju s'tato Vin*).

Splynutím odporovacej konjunkcie *no* a konjunkcie *a, ale* vzniklo *ná, ná _ le* (*ná _ le teras Pet, ná _ le tak, čo ja viem Beg, ná _ le, ešte sa to tag održalo Vin, ná _ le inag ňebolo Piv, ná _ le, čo sa dá robiť Piv*). Presunutie verbálneho tvaru 3. osoby singuláru *móže* do platnosti modálneho adverbia spôsobilo skrátenie na *móž/š* odpadnutím osobného sufixu (*to móž v hrnčoku Ar, dva roke móž biť Boľ, móš povjedať Kys, ňemóš kúpiť Lug*). Oproti *treba bolo* je vypustením slabiky *bo* tvar *trebalo* (*ako trebalo Pal, trebalo aj d'eři školuvať, keť trebalo ho registruvať Sel, tag ako bi trebalo Pan*). J. Štolc¹⁹ uvádza, že stiahnutá forma *trebalo* je aj na Slovensku najmä vo východoslovenských nárečiach. Táto podoba sa však pravidelne vyskytuje aj v srbskom jazyku, čím by sa tiež mohlo vysvetliť jej časté používanie v týchto nárečiach.

Vokalizké skupiny. Odstránenie hiátu pomocou konsonantu *h* je ojedinelé (*cestuvau hajzebánom Kov, išlo sa na hajzbám Vin, xiťid' hásoy Pad, hobliče Pet*). Pri speve sa hiát odstraňuje konsonantom *j* na začiatku slova pred vokálom a medzi dvomi vokálmi.²⁰ Pronomen *akí* a numerálum *edom, edonác* sú na rozdiel od zsl. typu, kde je pravidelne *jakí je to, jeden sin Sav, jeden rok Selk* a pod., v ssl. type vždy bez *j* na začiatku slova (*akí priklad Ján, akí je čas Er, okolo edonácteť Pet, edom Pám Box Sil*).

K splyývavej výslovnosti s plynulým prechodom od jedného vokálu k druhému dochádza v skupine dvoch vokálov na tvarotvornej hranici v zložených slovách (*za _ opstarat' Sil, ňe _ odišoý Bin*), ako aj na hranici slov v prípade, keď nedochádza k prerušeniu artikulačného prúdu reči (*biľeři _ obľek Kys, na _ obrásku Hl*). Za rovnakých okolností sa zachováva aj splyývavá výslovnosť vokálu na začiatku slova s konsonantom predchádzajúceho slova (*keď _ im povjëm Ar, keď _ je zima Kov, už _ id'e rokami Vin*).

V závere štúdie možno konštatovať, že v porovnaní s obdobím realizácie predchádzajúceho obdobného výskumu slovenských nárečí v Srbsku sa ich systém na fonetickej úrovni v súčasnosti vyznačuje minimálnymi zmenami. Výsledky výskumu naznačujú, že najviac pôvodných – buď zachovaných alebo obmenených – nárečových prvkov možno identifikovať práve v rámci fonetickej a morfolologickej roviny, zatiaľ čo na danom území nadobudnuté vlastnosti možno zaradiť predovšetkým k zmenám lexikálnej, príp. syntaktickej roviny. Pri skúmaní zmien na foneticko-fonologickej úrovni je potrebné upriamiť pozornosť najmä na konsonantický, resp. suprasegmentálny systém, kde je viac badateľný vplyv štátneho jazyka.

Celkovo možno konštatovať, že v súčasnosti pokračuje trend zblížovania nárečí západoslovenského typu s väčšinovými stredoslovenskými nárečiami, ktorý si už v štyridsiatych

¹⁷ Tamže, s. 63.

¹⁸ Tamže, s. 63.

¹⁹ Tamže, s. 64.

²⁰ Tamže, s. 65.

rokoch minulého storočia všimol aj J. Štolc.²¹ Vzájomným ovplyvňovaním týchto nárečových variantov často dochádza k ústupu pôvodných foriem v zsl. type v prospech frekventovanejších foriem, ktoré sa používajú v nárečiach ssl. typu.

Ukážky záznamu nárečového textu

Rozprával Jano Litavský z Kovačice (Banát), 71-ročný

Nahrávka získaná dňa 10.11.2014

Volám sa Jan Litauský. Narodení som f Kovačici. Mám sed'eňdesjad'edom rok, aľe velmo sa dobre pametám na zašľje časi. Ako ħlapci zme miseli pomáhaď' ocovi f koňici, po dvore. Ķin zme boli menší, tag zme pásľi jahence na pažiťi. Ako zme dorastali, poton zme už aj koňe miseli po poli voďiť. Ke _ ca sadila kukurica, tak ħlapez voďiľu koňe, žebi to išlo doprava. Poton keť kukurica troška podriasla, ħoďilo sa motikámi kopat'. Na koňi sa oborávala, zaz bolo naćij koňa voďiť. Pozďejšie ako roke išľi, tag už poton ħlapci na koňáľu robili. Xodili orad' na koňáľ. Kukurica sa lámala rukámi, bralo sa do košiarou, dávalo sa do voza, z vozom domou, zaseg do košiarou a dávalo sa do hambáru. Robota bola na každi d'em. Keť sa šećká kukurica doviezla s pol'a domou, do hambáru, poton sa ħoďilo do pol'a sekať kukurica. Viazalo sa do snopou a skladalo do ħupkou. To sa poton vozilo domou a ħoval'i sa ouce, kravi. E, poton prišli na rad zabijaćke. Celá rod'ina sa zhrnula a edom d'em sa robilo, zaklávalo sa. Edom bravec, dva, uš kelko, ako si viľovali. Popri šećkej tej roboťe sa zabijári stihľi aj zhovárať. Spominal'i sa šakovje časi. A na druhí d'em obićaji bolo, že tí zabijári prišli na otruske. Každí si nahaľ tam njož aľebo ketenku a poton prišou si pre to. Uš poton robota ňebola, tak sa sed'elo, popijalo, jedlo a rosprávalo. Velmej to ostálo f pameti ako pekni príbey z minulosti. Títo mlaći to ňeved'ia. Ňeskajšon čase priďe pán majster, zobere braću, odňesje k ňemu, tam šećko spraví, doňesje hotovo, spravenjo. Aňi sa ňevje, že zabijaćka bola. Aňi maćke to ňezbadaju. A tag zabijaćka za zabijaćkou, prišou Kraćum, Noví Rok. Odmjeňali sa meňini. Jána, Paľla, Hromňice, Zuzani, a tag d'aľej. Edno za druhim, dňi preħodili a ħlapci sa stáli ćeľanići.

Rozprával Michal Belan z Luby (Sriem), 56-ročný

Nahrávka získaná dňa 26.4.2015

Ja som Mišo Belan. Mám peďesiatšez _ rokou. Moja mamićka narodila edonáz d'eťi. Otľovala d'evď živij. Osem sinoľ aj enu ćeru. V druheľ svetovej vojňe mala piťat'ľ sinoľ vo vojňe. Ňigďe dvaja dovena ňeboli. Troľ poľovala, traja zahinuli. Ednimu sa vje hrob a dvom sa ňevje. Mala moja mamika aj siroti. Oprauďovje siroti. Aj bez oca aj bez maťi. Bolo to velmo ťaško. Ale snažila sa, abi to šećko bolo poriatku, f tej ħudobe, f tom šećkom. Šeci viprávali, že budu lem kanási, ale každi si zmohou. Pracovali. Tagže šeci mali voľaćo, ňeboli kanási. Ňikto ot telko d'eťi, telko šećkiho. Každí má svoj dom, každi má svoju familiju. Ale mi tu ešće šeci ćo sme, snažime sa, abi sa naše d'eťi poznali. Slováci sa f tejto d'ed'ine sed'eňdesjať' percentou. Tejto d'ed'ine. Rod'ine máme šećko. (...) Máme aj Srboľ, aj Horvátoľ, aj Buňeućou. Máme aj Cigáñoľ. Ale sa ňeostjeľame ňikoho. To je u nás tak. Šeci sa ráćime. Žijeme tu, d'e sme. Ňemóžeme žiťi na Slovensku. Šeci naši preci prišli zo Slovenska, mi misíme žiť tu. Máme Rusnákoľ. (...) Luba je velmo malá d'ed'ijka. Jesto šťiristo aj šeďdesjať'... obivaťeľou bolo po poslednom popise. A teraz ja ňevjem, velmo je málo. Veľa mre, málo sa narodí. Veľa sveta ide na Slovensko. Z d'ed'ine tu jesto hádam už eno šes, sed'en familijou na Slovensku. Pa, idu aj mladí. Aj mój sim kce iz _ na Slovensko. A ja misľim, že je to: „ħoj aj do Vjďdňi, aj tag buďež bjďdňi, ag ňekcež robiť.“

²¹ Tamže, s. 28.

Skratky lokalizačných údajov

Nárečia ssl. typu

Ar – Aradáč	Hl – Hložany	Paz – Stará Pazova
Aš – Ašaňa	Ján – Jánošík	Pet – Báčsky Petrovec
Baj – Bajša	Kov – Kovačica	Sad – Nový Sad
Beg – Begeč	Kul – Kulpín	Sel – Selenča, evanjelická časť
Bel – Belehrad	Kys – Kysáč	Sil – Silbaš
Bin – Bingul'a	Lal – Lalit'	Vin – Slankamenské Vinohrady
Bl – Biele Blato	Lub – Luba	Viš – Višnjićevo
Boľ – Boľovce	Mit – Srijemska Mitrovica	Zr – Zreňanin
Čel – Čelarevo	Ost – Ostojićevo	
Dob – Dobanovce	Pad – Padina	
Erd – Erdevík	Pal – Báčska Palanka	
Haj – Hajdušica	Pan – Pančevo	

Nárečia zsl. typu

Piv – Pivnica
Sav – Savino Selo
Selk – Selenča, katolícka časť

Vocal System of Slovak Dialects in Serbia

Marína Hríbová

In the five decades since the publication of monograph written by Jozef Štolc, and almost seven decades since the first research conducted in the South Slavic environment, the situation of the dialects in question has irreversibly changed. In this paper, we focus on the characteristics of such elements of the vocal system that respondents brought from their old home country, but also on various language modifications acquired in new conditions under the influence of the environment. We often refer to Štolc's results and confront them with our most recent findings. Overall, it can be stated that the phonological as well as the morphological system of the studied dialects to a greater extent retains its resistance in comparison with the lexical and syntactic system. However, the presence of contact phenomena is increasingly evident at the level of both segmental and suprasegmental system.